

»Rad bi, da bi Trst postal manj zapleten, a da bi hkrati ohranil svojo kompleksnost«

Patrick Karlsen

Luka Lisjak Gabrijelčič

Patrick Karlsen (rojen 1978) je italijanski zgodovinar, esejist, pesnik in pisatelj iz Trsta. Je eden najvidnejših predstavnikov mlade generacije tržaških intelektualcev. Študiral je zgodovino na Univerzi v Trstu, kjer je doktoriral na temo odnosa Komunistične partije Italije do vprašanja italijansko-jugoslovanske razmejitve v Julijski krajini. Izpopolnjeval se je na Italijanskem inštitutu za zgodovinske vede (Istituto italiano per gli studi storici) v Neaplju. Ukvarja se predvsem z intelektualno in kulturno zgodovino, predvsem s problematiko intelektualnega okolja v Trstu v štiridesetih in petdesetih letih prejšnjega stoletja. Leta 2006 je skupaj s Steliom Spadarom uredil zbornik o italijanskem demokratičnem in liberalnem patriotizmu v Trstu v času italijansko-jugoslovanske konfrontacije (L'altra questione di Trieste: voci italiane della cultura civile giuliana 1943-1955). Leta 2005 je izdal tudi pesniško zbirko z naslovom Postnovecento. Rojen je v Genovi, vendar od malega živi v Trstu, v mestu, ki mu je posvetil večji del svojih esejističnih razmišljanj in ki služi kot ozadje večine njegovih novel in kratkih zgodb. Na letošnjih občinskih volitvah je bil izvoljen v tržaški mestni svet na neodvisni listi »Občanska svoboda: državljanska pobuda za Trst« (Libertà civica: cittadini per Trieste), ki je del levosredinske koalicije novoizvoljenega župana Roberta Cosolinija. Prav Trst, njegova identiteta in bodočnost, je bila glavna tema pogovora, ki ga je s Patrickom Karlsenom opravil Luka Lisjak Gabrijelčič.

Minilo je več kot pol leta, odkar si bil izvoljen v tržaški mestni svet. Kakšne so tvoje prve izkušnje v lokalni politiki?

Moja dosedanja izkušnja je, da delo mestnega svetnika zahteva precejšen napor, če ga hočeš opravljati dobro. Preden sem začel, si nisem predstavljal, da bo tako intenzivno. Dokumentacija, priprava na seje in samo opravljanje svetniških dolžnosti so skoraj kot dodatna služba s polovičnim delovnim časom. Svojo pozornost skušam usmerjati na področja kulturne in mladinske politike, poleg tega pa bi rad aktivno sodeloval pri reševanju vprašanj, ki se tičejo Starega mesta, soseske, v kateri živim. Sektaško razumevanje strankarstva in pretirana retorika sta lastnosti, ki mojemu mnenju najbolj zavirata današnjo politiko. To pa ne velja le za lokalno raven.

Kaj te je, kot mladega intelektualca – zgodovinarja, pesnika, pisatelja – privedlo do neposrednega angažmaja v dnevni politiki, dejavnosti ki velja za precej dolgočasno?

V to me je pahnil občutek nujnosti glede na politično in gospodarsko stanje v državi in v mestu.

Hkrati mi pripravljeno, da zaviham rokave in pomagam pri izboljšanju situacije, pomeni izhod iz slonokoščene stolpa, v katerem se intelektualci tako radi zaščitijo pred zunanjim svetom, da bi se lahko v miru poigrali s svojimi odmaknjenimi idejami.

Na Trst se pogosto gleda kot na mesto, polno paradoksov, zaznamovano z nejasno identiteto in s težavnim odnosom tako do sosednih dežel (tu ne mislim le na Slovenijo, ampak tudi na Furlanijo, s katero je v stalnem rivalstvu) kot do različnih komponent, ki sestavljajo njegovo raznoliko družbeno in kulturno stvarnost. Po drugi strani pa se zdi, da mesto črpa svoj čar ravno iz svoje kulturne raznovrstnosti in iz neprestanega, tesnobnega ukvarjanja z lastno identiteto, ki je še najbolj prišlo do izraza v njegovi bogati literarni tradiciji. Potem, ko je Trst izgubil svojo vlogo pristaniške metropole (na začetku prejšnjega stoletja je bil drugo največje mesto na celotnem vzhodnem Sredozemlju, takoj za egiptovsko Aleksandrijo), je na novo odkril svoje poslanstvo na področju kulture, predvsem v lite-

raturi. Toda danes se zdi, da je tudi ta kulturna vitalnost izginila. Pogosto slišimo negodovanje o obrobnem, provincialnem, ostarelem in vase zaprtem mestu, s pogledom, usmerjenim v preteklost. Koliko je resnice v tem stereotipnem opisu trenutne tržaške situacije? Ali misliš, da Trst lahko najde dovolj moči, da se iztrga iz tega klišeja in si znova pribori podobo vitalnega, svetovljanskega, odprtega mesta?

Verjamem, da lahko, sicer se pri tem ne bi osebno angažiral. Menim, da je za to v Trstu dovolj talenta in potrebne energije. Zaupam predvsem v mlajšo generacijo Tržičanov, ki so jim stereotipi iz preteklosti pogosto nerazumljivi, tisti sedanji – da je mesto staro, lenobno, nostalgичno in vase zaprto – pa jim zvenijo napačno in krivično.

Imaš v mislih tudi kakšne konkretne korake v to smer?

Kot sem že omenil, se trenutno trudim pomagati predvsem na področjih mladinske in kulturne politike. V prvih šestih mesecih dela smo se z mlajšimi kolegi svetniki dogovarjali o realizaciji projektov na teh področjih. Vzpostavljen je bil Mladinski svet, ki je zasnovan kot organ za izražanje konkretnih zahtev mladih med 15. in 30. letom starosti; projekt razširitve javnega brezžičnega omrežja pospešeno napreduje; predstavili smo predlog o uvrstitvi tržaške neoklasicistične arhitekture na Unescov seznam kulturne dediščine ... Vendar pa mi je, zaradi neskončnih možnosti, ki jih ponuja, najbolj

pri srcu projekt mesta kot muzeja na prostem. Gre za projekt vzpostavitve zgodovinskih, literarnih, verskih in arhitekturnih tematskih poti, ki bi na enoten način predstavile bogato kulturno dediščino mesta in jo ovrednotile. Pri tem se vsakodnevno srečujemo s sposobnimi načelniki, ki so pokazali veliko navdušenja. To me navdaja z upanjem.

Sam se precej močno poosebljaš s Trstom in njegovo kulturo, čeprav prihajaš od drugod. Če se ne motim, si bil rojen na nasprotnem koncu italijanskega Severa, v Liguriji. Kot številni Tržičani imaš tudi sam zanimivo družinsko zgodbo ...

Rodil sem se v Genovi očetu Norvežanu in italijansko-slovenski materi. Od zgodnjega otroštva živim v Trstu. In ravno zato, zaradi svojih zapletenih in raznovrstnih korenin, se čutim Tržičana.

Trst sam sebe v veliki meri še vedno dojema skozi pridevnike, s katerimi ga je opisoval popevkar Sergio Endrigo v znameniti pesmi Trieste: cvetoče, cesarsko, radostno, rimsko, plešoče, republikansko, obmejno, ranjeno, izdano, izgubljeno in najdeno, bersaljersko – in predvsem, italijansko mesto. Znotraj tega nostalgičnega patriotskega in post-imperialnega imaginarija nikoli ni bilo prostora za slovensko komponento. Še več, kot je pred leti v intervjuju za italijansko državno televizijo izpostavil pisatelj Boris Pahor, je za večinsko italijansko javnost prisotnost slovenske kulture v Trstu dolgo veljala kot nekaj sramotne-

»Zaupam predvsem v mlajšo generacijo Tržčanov, ki so jim stereotipi iz preteklosti pogosto nerazumljivi, tisti sedanji – da je mesto staro, lenobno, nostalgčno in vase zaprto – pa jim zvenijo napačno in krivično.«

ga, kar je potrebno skrivati, minimizirati ali celo odstraniti (kot je to poskušal fašizem). Danes je, kljub občasnim nacionalističnim izpadom, položaj slovenske manjšine bistveno boljši kot pred desetimi ali dvajsetimi leti. Ni pa še prišlo do polnopravne vključitve slovenskega elementa v tržaško občansko identiteto. Iz tega vidika je zanimiv predlog, ki si ga podal v volilni kampanji za mestni svet, namreč da bi na glavni tržaški trg, Piazza Unità d'Italia, namestili dvojezični italijansko-slovenski napis in tako simbolno poudarili osrednjost slovenske prisotnosti v mestu. Je šlo za resen predlog ali bolj za provokacijo?

Ne izražam idej, v katere tudi zares ne verjamem. Še posebno, če gre za ideje, ki – če lahko tako rečem – vzbujajo občutek nelagodja in jih ni enostavno zagovarjati. V konkretnem primeru gre za simbolično zadevo, za katero pa stojijo realna in še zmeraj odprta vprašanja. Ali ne živimo na zgodovinsko pluralnem območju, ki sega od Trsta do Dubrovnika? Ali ni čar območja, na katerem živimo, ravno v križanju različnih kultur in narodnosti? Lepo in pozitivno se mi zdi, da poudarjamo to bogastvo našega prostora.

Absurdno je, da nas v letu 2012 še zmeraj preganjajo strahovi prejšnjega stoletja, ko je izključitev drugega iz simbolnega prostora pomenila jasno politično-teritorialno razmejitve. V splošnem evropskem kontekstu je takrat, v duhu tekmovalnosti med državami, prihajalo do teženj po vzpostavitvi narodnostno homogenih območij. Evropska povojna zgodovina pa nas uči, da z vojnami meje nastajajo, v času miru pa izginjajo. Zavračanje vsakršnega nasilnega prilaščanja ozemlja je imperativ, zapisan v naši evropski DNK. Nekateri mišljenjski vzorci tako nimajo več razloga za obstoj.

V tem pogledu torej nikakor ni šlo za provokacijo. Čeprav – če sem realističen – ne verjamem, da bi se moj predlog lahko uresničil v tem mandatu. Izven nekega precej omejenega kroga prijateljev in simpatizerjev namreč ni naletel na veliko privrženec. To pomeni, da odraža neko novo občutljivost, ki pa v mestu z visoko povprečno starostjo ostaja manjšinska. Upam, da je ta moj predlog v ljudeh sprožil razmislek o anahronizmu, ki se pojavlja v Evropi enaindvajsetega stoletja – o tem, kako je mogoče, da je jezik druge zgodovinske skupnosti v

Trstu potisnjen onkraj »mestnega obzidja«. Iskreno povedano, me najbolj zanima ta vidik. Glede na trenutne razmere pa je to tek na dolge proge.

Omenjaš prostor (tako simboličen kot realen), ki sega od Trsta do Dubrovnika. Trst ima gotovo potenciale, da postane osrednje urbano središče vzhodnega Jadrana. Zdi se mi, da ga pri tem zavira predvsem njegov partikularizem in pomanjkanje odprtosti do njegovega neposrednega zaledja. Misliš, da je to težnjo mogoče premagati s pomočjo konkretnih politik, ki bi bolje povežale mesto z zaledjem? Imaš glede tega kakšne konkretne zamisli?

Za preživetje in razvoj Trsta je nujno, da se čim prej ponovno vzpostavijo vezi z bolj ali manj oddaljenim zaledjem, tako na kulturni kot na konkretni, fizični ravni, na področju infrastrukture in trgovinskih odnosov. Kaže, da je trenutni oblasti to popolnoma jasno, kar potrjujejo tudi nedavni obiski tržaškega župana na Reki, v Ljubljani in na Dunaju ter sporazumi, ki so sledili tem obiskom. Osebnostno se trudim za okrepitev čezmejnega sodelovanja zgodovinarjev mlajše generacije, pri čemer so mi v veliko pomoč dobri odnosi z znanstveniki in raziskovalci iz Kopra in Ljubljane. Obenem se trudim za promocijo projektov, ki se zavzemajo za razširitev mreže javnosti odprtih območij na področju Krasa, tako na italijanski kot na slovenski strani meje. Za izvedbo teh projektov skrbijo organizacije, kot je na primer Čibo.si, ki so zelo aktivne na terenu.

Vrniva se k tvojemu predlogu o dvojezičnem napisu na osrednjem tržaškem trgu. Nekateri so glede tega opazili zanimivo podrobnost. Tradicionalno slovensko poimenovanje sedanje »Piazza Unità« je vedno bilo Veliki trg; tako ga še vedno imenujejo mnogi Slovenci z obeh strani meje. Ti pa si namesto tega predlagal dobesedni prevod iz italijanščine: Trg zedinjenja Italije. Gre za simbolno gesto, ki naj bi simbolizirala vključitev slovenske manjšine v projekt italijanske državljanske nacije?

Prav to točko sem hotel izpostaviti in s svojim predlogom v javnosti sprožiti razmislek o tem vprašanju. Mislim, da smo kulturno dovolj zreli

in smo že ponotranjili razliko med državljanstvom in narodnostjo. Tako italijanski državljani slovenske narodnosti kot slovenski državljani italijanske narodnosti so živ dokaz raznolikosti in čudovite kompleksnosti naših dežel – zaradi tega jih je potrebno primerno ovrednotiti. Sam se, glede na svoje korenine, čutim italijanskega državljan evropske narodnosti.

V javnem življenju si deloval že pred vstopom v politiko: kot esejist in pisatelj, a tudi kot zgodovinar. S Steliom Spadarom sta uredila zbornik, v katerem sta zbrala reprezentativne tekste tržaških intelektualcev iz sredine prejšnjega stoletja. Gre za, če smem tako reči, predstavnike "italijanskega demokratičnega patriotizma", neke vrste tretje poti med radikalnim, avtoritarnim nacionalizmom in komunističnim internacionalizmom. Mnogi so to videli kot poskus redefinicije tržaške levičarske tradicije v reformističnem, protikomunističnem, in patriotskem ključu? Se strinjaš s takšno oceno?

Zame je v prvi vrsti šlo za dejanje zgodovinske pravičnosti. V politični kulturi določenih krogov na levi je bilo vedno prisotno metanje ljudi v isti koš nacionalizma. Ker je bilo udobneje, so za nacionaliste označili tudi politike in intelektualce, ki to sploh niso bili. Še več, svoje življenje so posvetili ostrim polemikam proti nacionalistom, da bi lahko koncept nacije osnovali na liberalnih in demokratičnih temeljih. Giani Stuparich ni Ruggero Timeus. V preostali Evropi je od 1917. leta dalje demokratična leвица v celoti sprejela koncept nacije in ne vidim razloga, zakaj naj bi to popolnoma normalno dejstvo vzbujalo pohujšanje v Trstu enaindvajsetega stoletja.

Potrebno je poudariti, da so poskusi pozitivnega ovrednotenja patriotske in demokratične tradicije tržaške levice in njeni poskusi, da bi se distancirala od svoje komunistične preteklosti, naleteli na ostre kritike s strani slovenske komponente tržaške levice. Njeni pripadniki so se čutili pod udarom iz dveh strani: po eni strani le stežka sprejemajo kritiko komunistične in titoistične preteklosti (s tradicijo katere se v veliki meri še vedno identificirajo), po drugi strani pa je med tržaškimi Slovenci (ne le na levi) razširjena bojazen, da bodo ostali izključeni iz tega na novo oblikovanega "italijanskega patriotskega konsenza", s katerim se nikoli niso identificirali in

v katerem nikoli niso mogli ali hoteli sodelovati. Kako ocenjuješ te razširjene bojazni tržaških Slovencev?

Spoštujem vse bojazni. Glede tega naj bo dovolj, da poudarim, da so te bojazni odraz izkušenejši prejšnjega stoletja, ki smo jih že davno presegli.

Leta 2010 si objavil knjigo o odnosu med Italijansko komunistično partijo in vprašanjem italijansko-jugoslovanske meje. Zdi se, da problematika "vzhodne meje" (kakor pravite v Italiji) in, širše gledano, odnosov med Italijo in sosednjima slovenskima narodoma (Slovenci in Hrvati), ostaja pomembna tema, čeprav je minilo več kot deset let od objave poročila mešane italijansko-slovenske zgodovinske komisije. Kako ocenjuješ prispevek tega poročila k zgodovinskega? Kateri so, po tvojem mnenju, najpomembnejši vidiki, ki bi jih morale nasloviti ali poglobiti nove generacije zgodovinarjev, ki se ukvarjajo s tem vprašanjem? Menim, da ima to poročilo izjemno znanstveno vrednost, kar se tiče zgodovine italijansko-slovenskih odnosov. Prav zato je prav, da se ga še naprej promovira in širi vednost o njem. Seveda pa zaradi popolne odsotnosti hrvaške komponente ni dovolj za razlago vsega, kar se je dogajalo na zgornjem Jadranu v dvajsetem stoletju, ko je bila Jugoslavija eden glavnih geopolitičnih akterjev v tem prostoru. Eksodus Italijanov iz Istre iz omenjenih razlogov ne pride do izraza v svojem celotnem obsegu. Danes, ko imamo, zahvaljujoč resnemu zgodovinskega sliko o obeh strani meje, jasno in dovolj zaključeno sliko o glavnih dinamikah naše zgodovine, mislim, da bi se morala nova generacija zgodovinarjev osredotočiti na problem kolektivne identitete, na načine njene konstrukcije in reprezentacije.

Za zaključek: kakšni so tvoji upi za prihodnost Trsta?

Da bi postal manj zapleten in hkrati ohranil svojo kompleksnost.

Kaj pa glede tvoje osebne prihodnosti? Nameralaš nadaljevati politično pot ali bi se raje posvetil zgodovinarski karieri? Razmišljaš o kakšnem novem projektu na literarnem področju?

Imam občutek, da je moje politično udejstvovanje samo vmesna postaja. In mislim, da je tako prav: nimam se za politika. Sem državljan, ki je bil začasno izvoljen. Zgodovinskega je moj poklic, literatura moje sanje.♦